

"לבנינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד פ"ו מ"ד רח"י הרב ברוך ויזר שליט"א - חלק שלא

"בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַר סִינַי"

שיחה לקראת זמן מתן תורתנו

"כאילו היום ניתנו"

"בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַר סִינַי"¹. כך נפתחת פרשת מתן תורה, אותה נקרא בעזרת ה' באשמורת הבוקר בחג השבועות, זמן מתן תורתנו.

מידי שנה בשנה

אנו עוברים בתחנות הזמן,

וכעת אנו מעויים בתחנת

הר-סיני.

איננו רואים זאת,

אך הדבר נרשם בתוכנו

אני מניח שכל אחד מרגיש בשאלה העולה מפסוק זה: לכאורה המילים "בַּיּוֹם הַזֶּה" הן מיותרות, הרי אפשר היה לומר: "בחודש השלישי לצאת בני ישראל ממצרים באו מדבר סיני"? כמו כן, שואלים רבים, היה ניתן לכתוב: "ביום ההוא באו מדבר סיני", ומדוע נקט הכתוב לשון "ביום הזה באו מדבר סיני"?

ודאי כולם יודעים את דברי רש"י במקום, המתריך את קושי זה: "לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה? שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנו". רש"י מתאר בפנינו הרגשה שצריכה להיות הקרבנו בימים הללו, ואף בכל יום, ביחס ללימוד התורה. הרגשה של התחדשות "כאילו היום ניתנו".

"וּלְטַהַרְנּוּ וּלְקַדְּשֵׁנוּ בְּקִדְּשֵׁתָהּ הָעֲלִיזָנָה"

אכן, ישנו רובד נוסף בדבר. בעל "אור החיים" הקדוש שואל במקום שאלה נפלאה: הקב"ה אהב ואוהב את ישראל, "מעוצם חיבתו יתברך בישראל

וגודל חשקו לתת להם ארוסתם - זאת התורה" - כוונתו למאמר חז"ל²: "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב" - אל תקרי 'מורשה' אלא מאורשה" - ומגודל רצונו וחשקו ואהבתו של הקב"ה לישראל הוא הפך לתת לנו את התורה, הוציאנו ממצרים וקיימנו לעם. אם כן, מדוע הוא התעכב? מדוע חיכה שבעה שבועות, עד החודש השלישי, ולא נתן לנו את התורה מיד? מתריך בעל "אור החיים" הקדוש, שאכן הקב"ה מצידו רצה לתת לנו את הכלה, זו התורה, אבל החתן, היינו עם ישראל, עדיין היה צריך להכין את עצמו. ממשיך ה"אור החיים" הקדוש ומסביר שעל עם ישראל לעבור תהליך, על עם ישראל להיבדל ולהיטהר מטומאת מצרים כדי לקבל התורה, כנרמז בהדגשת הפסוק: "לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". לשם כך ישנם ימי ספירת העומר, בהם אנו מתעלים ממדרגה למדרגה. אמנם, ביום בו נשלמה טהרתם - מיד "בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַר סִינַי".

ננסה להעמיק בביאור הדברים. כידוע, יציאת מצרים לא הייתה על פי מעשינו, אלא מתוך חסד אלוקי גדול. את זאת כינה הכתוב³: "בְּחַפְזוֹן", היינו שלא בהדרגה אלא בהתגלות

² ברכות, דף נז, עמוד א, ועוד

³ דברים, פרק טז, פסוק ג: "כִּי בְּחַפְזוֹן יָצְאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"

¹ שמות, פרק יט, פסוק א

תורה לבני אדם קרוצי חומר? אפילו משה רבינו, שיא האנושות, הוא ילוד אישה אחרי הכל. מה היחס ובשייכות של בני-אנוש לתורה האלוקית שקדמה לעולם, שהיא שמותיו של הקב"ה, שהיא כל כך עליונה?

אכן, ביאור הדברים הוא שהנשמה היהודית הישראלית, עוד בטרם באה בשערי עולם הזה, לומדת את כל התורה כולה. כעת אותה תורה אלוקית ועליונה חקוקה בנו, כדי שנוכל להוציאה לפועל בעולם הגשמי, המסתיר כל כך את התורה.⁷ דבר זה הוא קשה ביותר. כל אחד מאיתנו יודע עד כמה קשה לעמוד במסכת מכות, למשל, כמה פיתויים ודברים המושכים אותנו מחוץ ללימוד ישנם. הסיבה לכך היא אלקיותה של התורה. לכן עלינו להכין עצמינו לקבל תורה ולעמוד על קישורנו אליה.

כדי לבאר זאת ממשיך על כך בעל ה"בני יששכר" משל נפלא: אדם ראה בעבר מראה שהרשים אותו, אולם בחלוף הזמן מראה זה נשכח ממנו. אף על פי כן, מראה זה נותר חקוק בזיכרונו – בלשונו היינו מכנים זאת: בכונן הקשית שלו. אם יאמץ האדם את מוחו לחשוב ולהיזכר אזי יש בכוחו לשוב ולהיזכר באותו מראה גדול שראה בעבר. כך הדבר בנוגע ללימוד התורה על ידי האדם טרם בואו לעולם, וכך היה גם בעת יציאת מצרים. האורות העליונים הללו ניתנו ביציאת מצרים, ולכן הגענו למדרגות עצומות, אך ההתעלות הזו נגדעה. תהליך זה נעשה כדי שבני ישראל יתחילו לעבוד על כך בעצמם, יתאמצו לקנות את המדרגות הללו. כך הן תמשכנה להתקיים בנו.

על כל אחד מאיתנו מוטל כעת לבחור בתורה. עולם זה הוא עולם בו ישנה בחירה חופשית, זהו

הארה עליונה. לכן, הוצרכו ישראל להשתוות ארבעים ותשעה ימים כדי לתקן ולהתעלות ממדרגה למדרגה עד שיהיו ראויים לקבל את התורה מן הדין. כך הוא בכל שנה ושנה – מידי ליל הסדר ישנה הופעה של הארה אלוקית גדולה. אולם, הארה ראשונית גדולה זו מסתלקת ולא נשאר לה קיום אלא רושם בלבד. לאחריה עלינו לבנות אותה שוב בקרבנו על ידי מעשינו. כך היה ביציאת מצרים, וכך הוא גם עכשיו, מדי שנה בשנה.⁴

"הַשִּׁיבֵנו אֲבִינּוּ לְתוֹרַתְךָ"

אולם, לכאורה דבר זה אינו מובן! מדוע הקב"ה האיר הארה גדולה, העלים אותה, ולאחר מכן הטיל עלינו להאירה שוב בימים הללו? אם בסופו של דבר האור נעלם מה הייתה התועלת בו?

תשובת שאלה זו נוגעת לעצם חיינו. מבואר בגמרא במסכת נדה⁵ שכל תינוק לומד במעי אמו את כל התורה כולה. אולם, כאשר הוא יוצא מבטן אימו משכחים את התורה ממנו. נשאלת השאלה: מה הטעם בלימוד התורה על ידי העוֹפֵר ברחם אימו אם משכחים אותה מעימו?

התשובה מאוד פשוטה. התורה, בכל תחומיה, היא אור אלוקי עליון עד כדי שמלאכי השרת אמרו לרבוננו של עולם⁶: "מה לילוד אישה בינינו?" מדוע אתה, רבוננו של עולם, אתה נותן

⁴ עיין בני יששכר, סיון, מאמר א, אות ז: "דהנה בעת צאתנו מארץ מצרים היה הדבר בחפזן שלא על ידי מעשינו, והנה היה לישראל התגלות המאורות העליונים והשגת העליונים אשר זאת היא עיקר התורה, אבל להיות שהיה הדבר שלא על ידי מעשינו לא נשאר הדבר בקיום, עד שנשתהו מ"ט יום והלכו בכל יום ממדריגה למדריגה בהשגה והכנה דרבה עד שנשתלם שיעור קומתן בהשגה על ידי מעשיהם ותשוקתם והשתדלותם, ואז היו ראויין מן הדין אל התורה... וכן הוא בכל שנה ושנה - ביום טוב הראשון של פסח מאירין לישראל כל הדרגין והאורות העליונים, אבל הוא שלא על ידי מעשינו... וזה לא נשאר לנו בקיום... וסופרין יום אחר יום וניתוסף לנו בכל זמן מוחין אחרים, עד השתלמות שיעור קומה על ידי מעשינו ואז ראויים אנחנו לקבל התורה... על ידי מעשינו".

⁵ דף ל, עמוד ב: "למה הוליד דומה במעי אימו... ומלמדין אותו כל התורה כולה... וכיון שבא לאויר העולם - בא מלאך וסטרן על פיו, ומשכחו כל התורה כולה".

⁶ שבת, דף פח, עמוד ב

⁷ עיין נועם אלימלך, חיי שרה, ד"ה ואברהם: "דהנה התורה הקדושה היא אצל כל אדם בהעלם, דקודם יציאת אדם לעולם מלמדין אותו כל התורה ובא מלאך וסטרן על פיו ונשכח ממנו. וכל זאת למה הוא? למען תהיה תורת ה' בכח בהעלם באדם, ואחר כך בעסוק האדם בתורה לשמה אזי הוא משיג אמתיות התורה הנרשמת בו".

שבועות? משום שבערב שבועות יוצא שד, ושמו טבוה, שיצא אז בימי מתן תורה ואמר: ”אם אתם מקבלים את התורה – מוטב, ואם לאו – אטבח בכם”¹¹. כך פסק הרמ”א להלכה¹². הסביר הרב אליישיב זצ”ל, שגם בשנת תשע”ט אסור להקיז דם בערב חג השבועות מן הדין, ובשל כך גם בערב חג הסוכות, משום ששד זה יוצא בכל שנה ושנה, לפי שההארה הזו שבה מידי שנה ולכן זהו זמן סכנה להקות דם.

אם כן, שלא כפי שרוב העולם חושב, זמן מתן תורתנו אינו זכרון העבר בעלמא. זהו אינו זמן שבו אוכלים עוגת גבינה, זכר לכך שפעם קיבלנו תורה ואז היו הנהגות שונות בענייני האכילה¹³. לא! הננו נמצאים כעת למרגלות הר סיני. הקב”ה אומר: ”ביום הזה באו מדבר סיני! לכן בערב מתן תורה חוזר השד טבוה ויוצא מידי שנה בשנה.

בדומה לכך אמר הרב אלישיב זצ”ל הלכה למעשה, שבזמן שקוראים עשרת הדברות זהו זמן לבקש על חולים, משום שכתוב¹⁴: ”וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת”, ואמרו על כך חז”ל שכולם נתרפאו במעמד הר סיני. לכן, בקהילתו של הרב אלישיב היו מזכירים את שמות החולים בזמן קריאת מתן תורה. לאחד השואלים הוא הוסיף בעל פה שאין מדובר דווקא בזמן קריאת מתן תורה, אלא כל יום זה הוא זמן להתפלל על חולים. הדבר נובע מאותה תפיסה.

הוא הוכיח זאת גם מפסוק. כתוב בדברים¹⁵: ”קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף” יכולות להתפרש בשתי משמעויות: לא המשיך או לא

אינו עולם של מתנות. ברוחניות אין מתנות חנם, רק בגשמיות ייתכן הדבר. יש באפשרותי לתת לזולתי עשרה שקלים, אך איני יכול לתת לו את ידיעותי במסכת מכות או השגה רוחנית כלשהי בתפילה או דבקות בקב”ה שזכיתי לה. אם כן, עניינם של החיים בכלל, ועניין הימים הללו בפרט, הוא הבחירה החפשית. זוהי תמצית עניין ההכנה וימי ההטהרות מפסח ועד זמן מתן תורתנו.

כתוב בפסיקתא⁸: ”אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בניי, היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה, שנאמר: ’ביום הזה באו מדבר סיני’”. חז”ל למדו שפירוש הדברים הוא שאנו עומדים עכשיו כביכול בהר סיני ומקבלים את התורה. כפי שידועים בבית מדרשנו דברי הרמח”ל ב’דרך ה’⁹, עליהם חוזרים אנו שוב ושוב, שבכל המועדים מאירים אורות החוזרים מידי שנה. מידי שנה בשנה אנו עוברים בתחנות הזמן, וכעת אנו מצויים בתחנת הר-סיני. איננו רואים זאת, אך הדבר נרשם בתוכנו, ברובד הנשמתי שלנו. כולנו היינו שם, והדבר נחרט בקרבנו.

”קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף”

חזרת האורות מידי שנה היא עניין ממשי, שיש לו השלכות הלכתיות מעשיות.

מובא בגמרא במסכת שבת¹⁰ שאסור להקיז דם בערב חג, גזירה משום חג שבועות, שבו מסוכן להקיז דם. מדוע מסוכן להקיז דם בערב

¹¹ יש בעניין זה שאלה נוספת, שאיננו עוסקים בה כעת, על קבלת התורה מתוך כפייה. כדאי לקרוא את מאמרו הנפלא של אפרים זקס הי”ו בעלון התלמידים הנפלא שלנו היוצא מידי חודש, ונערך על ידי ר’ זיו ארזי הי”ו. מאוד כדאי לכתוב בו.

¹² אורח חיים, סימן תסח, סעיף י. עיין שם משנה ברורה, סעיף קטן לח.

¹³ עיין שולחן, ערוך, אורח חיים, סימן תצד, סעיף ג, ובנושאי כלים שם.

¹⁴ שמות, פרק כ, פסוק טו. עיין שם ברש”י ובתורה תמימה בשם המכילתא.

¹⁵ פרק ה, פסוק יט

⁸ פיסקא יב, ד”ה בחודש השלישי; ילקוט שמעוני, יתרו, רמז רעא

⁹ חלק ד, פרק ז, אות ו: ”סדר שסדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים בשוב תקופת הזמן ההוא יאיר אור מעין האור הראשון ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו...”

¹⁰ דף קכט, עמוד ב: ”מעלי יומא דעצרתא - סכנתא. וגזרו רבנן אכולהו מעלי יומא טבא משום יומא טבא דעצרת. דנפיק ביה זיקא ושמייה טבוה, דאי לא קבלו ישראל תורה - הוה טבח להו לבשריהו ולדמיהו”.

ראשון במסכת מכות בימים הללו. כך נבוא להר סיני עם עשר פעמים פרק ראשון במסכת מכות.

כמובן יש להזכיר את עניין טהרת הגוף והנפש, ללכת בערב שבועות לטבול במקווה טהרה, לטהר את הגוף, לטהר את הנפש. יש טובלים גם בליל שבועות לפני עלות השחר. עלינו להתרומם, להתרומם ולהתרומם, כי "ביום הזה" הקב"ה יבוא לבית המדרש. בשעה זו אנו נמצאים רק לפני הר סיני, אבל בעלות הבוקר של חג העצרת הקב"ה יופיע כאן בבית המדרש. אשרי מי שיזכה באמת להתכונן, להוסיף ולהכין את עצמו. כמובן, בזמן מתן תורה עצמו, בליל שבועות, נזכה ללמוד כל הלילה, נחליט שאיננו מדברים אלא מנצלים את הלילה עד תומו. עד כמה שהיה נפלא כאן בשנים שעברו, השנה יהיה יותר ויותר, בעזרת ה'. לא להפסיק מלימוד, בזה הקולות הללו לא יסופו מתוכנו.

צריך לדעת שזו זכות גדולה לכל אחד ואחד מאיתנו. זו זכות גדולה למשפחותינו וזכות גדולה לכל עם ישראל. כדברי התורה שם בפסוק הבא¹⁷: "וַיַּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר" – התורה משנה בפסוק זה מלשון רבים ללשון יחיד, ולכן אומר רש"י: "כאיש אחד בלב אחד".

הפסיק¹⁶. אמר הרב אלישיב: "קול גדול ולא יסף" – הקולות הללו אינם מפסיקים, הקולות הללו ממשיכים תמיד!

"וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנִעֲשִׂים"

מהי ההוראה למעשה מדברים אלו? החל מהיום, ראש חודש סיון, עלינו לשבת, כל אחד עם עצמו, ולחשב חשבוננו של עולם, 'להניח בצד' את הדברים שאיננו מחוייבים אליהם. יש לחשוב על כך שאנו מצויים כעת לפני מעמד הר סיני, נמצאים בערב החתונה, והרי אדם לא ילך בערב חתונתו למרחק כדי לבצע שם איזו מטלה צדדית. עלינו להשתדל להיות בבית המדרש ולהוסיף בהכנה, בתיקון המעשים, בתיקון המידות, בלימוד תורה.

אשרי גיבור החיל שיוכל להרחיק מעצמו את המפריע הראשי בדורנו ויכבה את הפלאפון, כבר מהיום, ואם לא אז לפחות בשלושת ימי ההגבלה, ואם לא אז לפחות בזמן ה'סדרים', ואם לא אז לפחות חצי שעה. בצעירותינו, הרב הדרי זצ"ל היה מדבר על תענית דיבור, ואפילו קבלה קטנה של התחזקות במשהו בכל הימים הללו. לצערינו הגדול, אנו יודעים, שכיום ישנם מקומות שגם בזמן התפילה או בזמן ה'סדרים' מסתכלים במכשיר ובודקים את החדשות. אני מקווה שפה אין זה קורה. עלינו להוציא דבר זה מאיתנו ולהתחבר להר סיני. אף אם מישהו חש שאינו יכול לכבות את הפלאפון, הרי שבודאי כדאי להוסיף חמש דקות בלימוד תורה או בלימוד מוסר. את זאת כל אחד מאיתנו יכול.

לכן, השנה הר"מים ידברו דברי חיזוק לפני תפילת מנחה בכל יום, כדי לעוררנו שהימים האלה לא יהיו ימים רגילים בבית המדרש. לשם כך, נבנתה תכנית חזרה על פרק ראשון של מכות, ומותר ומצווה לחזור עשר פעמים על פרק

¹⁶ עיין שם בפירוש רש"י: "מתרגמינן: 'ולא פסק', כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר: 'ולא יסף' – לא הוסיף להראות באותו פומבי".

¹⁷ שמות, פרק יט, פסוק ב

